

Стороженко Любов Володимирівна
(*наук. керівник – доктор історичних наук, доцент Передерій І. Г.*)
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВИХ АРХІВІВ МУЗЕЙНИХ УСТАНОВ (НА ПРИКЛАДІ ДІКЗ «ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ»)

У структурах сучасних музеїв, бібліотек і наукових установ зберігаються документальні фонди особливо цінного характеру, які належать до НАФ і мають особливе історичне та культурне значення. У музеїв і бібліотек – це важлива частина колекції, яку зазвичай не можна відокремити від решти фонду. Багато музеїв на сьогодні мають у своєму розпорядженні також інші документальні збірки, що не належать до музейних колекцій, але мають історичну, наукову та практичну цінність. Часто вони виокремлені у так званий науковий архів музейної установи.

У такому архіві зазвичай відкладається різнопланова документна інформація, яка вміщує, зокрема, тематико-експозиційні плани, проєктувальну документацію, цінні документальні джерела, які стосуються заснування, відкриття, реконструкції музейних закладів, їхню науково-дослідницьку роботу тощо. Часто науковий архів у музеї об'єднаний з бібліотекою, фонди якої також постійно зростають у процесі функціонування музею та його комунікації з науковою спільнотою, музейним середовищем власної і зарубіжних країн тощо.

Мета нашої роботи – дослідження досвіду та новітніх перспектив процесу обліку й використання документів наукового архіву ДІКЗ «Поле Полтавської битви» із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Архіви музеїв, як, власне, й бібліотек, у більшості західних країн є вельми потужною ланкою архівної системи, бо зберігають цінні фонди історичних документів, особливо рукописних. Ці фонди відкриті для дослідників і дуже ретельно оберігаються державою. Однак і бібліотеки, і музеї у практиці цих країн є не лише сховищами цінної культурної спадщини, а й потужними культурно-освітніми та інформаційними осередками. Протягом останніх десятиліть Україна активно запозичує цей досвід, основою чого стало розроблення відповідної нормативно-правової бази. Вона складається з системи нормативно-правових актів, яку умовно можна розділити на три складники, спрямовані на правове, соціальне, економічне й організаційне забезпечення засад розвитку музейної галузі. Ці правові документи мають загальний (уніфікований) і спеціальний (диференційований) характер.

Одночасно до них належать акти, які адресуються низці суб'єктів суспільних відносин, проголошують і юридично закріплюють принципи, які лежать в основі правового регулювання їх діяльності; закони, які забезпечують регулювання державного управління в музейній сфері.

Отже, архів у музеї підпадає не лише під суто музейне, а й архівне законодавство України. А воно, як відомо, спрямоване на дотримання демократичного принципу публічності архівів при розумних обмеженнях та на задоволення інформаційних потреб не тільки державних структур, а й усього суспільства та окремого громадянина. Тому музейним установам необхідно обов'язково враховувати це у процесі належної організації своїх документальних та архівних зібрань.

Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» має у своєму складі невеликий за обсягом, але досить цінний науковий архів. Цінність його документів полягає в їхньому джерельному значенні для наукових досліджень. Для прикладу можна навести такі матеріали. Це, зокрема, «Генеральний план відновлення і реставрації пам'яток Поля Полтавської битви», який був розглянутий і погоджений на засіданні Архітектурної ради управління у справах архітектури при Раді Міністрів УРСР 14 грудня 1949 року. Саме він свого часу ліг в основу створення ДІКЗ «Поле Полтавської битви». Вельми цінним також є Креслення з відбудови території ДІКЗ «Поле Полтавської битви» полтавських архітекторів Л. С. Вайнгорта та В. О. Трегубова.

У науковому архіві музею всього зберігається близько 400 одиниць документів (з оригіналами і копіями включно). Переважна їх більшість – українською мовою, деякі – російською мовою. Всі документи знаходяться в належному стані і можуть бути видані для опрацювання за вимогою.

Науковий архів комплектувався протягом усієї історії музею (з 1950 р.). Він є структурною частиною відділу зберігання музейних колекцій. На сьогодні у науковому архіві музею «Поле Полтавської битви» зберігаються різноманітні документи, які тематично можна поділити на такі групи:

- 1) документи з музейної діяльності (плани та звіти про роботу музею, інвентарні книги, книги відгуків, матеріали з організації заходів тощо);
- 2) матеріали з наукової роботи співробітників музею (методичні матеріали, наукові атрибуції творів мистецтва, доповіді, наукові статті тощо);
- 3) інженерно-будівельна документація з реконструкції та реставрації музею.

Наразі науковий архів музею «Поле Полтавської битви» є невпорядкованим. З усієї документації, яка повинна фіксувати наявні документи в архіві, є лише «Опис наукового архіву». Він структурований за 5-ма стовпчиками: № за порядком, назва документа, рік затвердження, кількість екземплярів, примітки.

Безперечно, науковий архів потребує детального дослідження та каталогізації його документів. Для виконання цього завдання в умовах сьогодення доцільним є використання сучасних інформаційних технологій. Адже вони забезпечать музеєві низку стратегічних переваг. Серед них такі:

1. Створення комп'ютерних систем музейного обліку (контроль за збереженням та станом музейних колекцій).
2. Наявність електронних каталогів і баз зображень музейних предметів і документальних джерел (вирішить багато дослідницьких і видавничих завдань).
3. Інформаційні канали комунікації (ефективний інструмент пошуку партнерів і взаємодії з ними в рамках спільних музейних програм і проєктів).
4. Інтерактивність веб-сайту музею (можливість працівникам музею надавати цілу низку платних пошукових, інформаційно-консультативних та експертних послуг користувачам мережі Інтернет, обробка й обслуговування комп'ютерних запитів тощо).
5. Фондові відділи, включені в локальну мережу музею (можливість доступу для інших підрозділів музею, у такий спосіб прискорюється виробництво кінцевого музейного продукту, як матеріального – експозиційного, виставкового, поліграфічного, – так і віртуального).
6. Нові інформаційні технології (розширюють аудиторію віртуальних відвідувачів музею, популяризують зібрання, експозиції й імідж музею [1]).

Отже, для реалізації цієї мети нам вдалося доцільним створити базу даних обліку наукового архіву ДКЗ «Поле Полтавської битви» з метою її подальшого використання поряд з тією, що вже функціонує в музеї й забезпечує облік музейної колекції. Саме це завдання складає подальшу перспективу нашої наукової роботи.

Список використаних джерел

1. Нові інформаційні технології музейної справи. URL: https://pidruchniki.com/16520205/kulturologiya/novi_informatsiyni_tehnologiyi_muzeynoyi_spravi
2. Гураль Р. І. Основні напрямки розвитку інформаційної структури музеїв. *Роль музеїв у культурному просторі України і світу*. Вип. 11. Дніпропетровськ, 2009. С. 582–586.

